

לא יזח החושן

• דף עב •

הרב אבישי נתן מייטליס שליט"א

הצטוונו בשמות פרק כח פסוק כח: 'וירכסו את החשן מטבעתו מטבעתיו אל טבעת האפוד בפתיל תכלת, להיות על חשב האפוד ולא יזח החשן מעל האפוד'.

ויש לעיין בגדר האיסור האם רצו לומר ב'לא יזח' שאין להפריד ולנתק את החושן מהאפוד, או ש'לא יזח' מורה שיש להדק ולהותיר את החושן מחובר לאפוד.

עוד יש לבאר אם האיסור המוזכר הכא הוא דין בבגד, שאסור שיהא החושן מופרד מהאפוד, או שהוא דין בגברא המפריד או הלובש, שאין לו ללוש החושן בהיותו מופרד ולא מהודק.

האיסור לא יזח נאמר גם בפרשת תצוה (שמות כה, כח) העוסקת בציווי על המשכן והבגדים, וגם בפרשת פקודי (שמות לט, כא) העוסקת בהכנת בגדי הכהונה. והדברים אומרים דרשני. אם נאמר כאן בלא יזח גדר בהכנת הבגדים? הגרי"ז למד מכך שנאמר לגבי המעיל שלא יקרע בפרשת פקודי בציווי על הכנת הבגדים, כי יש לכך נפק"מ ודין בהכנת המעיל, והבין הגרי"ז כי מחוייב לעשות שפה למעיל שלא יקרע. ואיזה גדר יש לבגד עצמו בכח האיסור שלא יזח?

יש לתלות חקירתנו במחלוקת הראשונים בביאור הלאו.

איתא פסיקתא זוטרתא שמות פרשת פקודי פרק לט שעיקר הציווי מתייחס לשרשרות העליונות, שכן היה הכהן צריך לפתוח את הפתיל תכלת המחזיק מלמטה בכדי ללוש האפוד: 'הדוקי לא היה אלא בפתיל תכלת שהיה מהדקת על גבי הכהן שהיה מושך חוט של תכלת ומתקבץ עם האפוד, וכשהיה מרפהו היה מתמשך החשן מן האפוד, ונאחז בשרשרות שבתוך הטבעות שבאפוד ושבחשן, שנאמר ולא יזח החשן מעל האפוד'.

נמצא, שהבין שהאיסור תלוי בבגד עצמו, שאסור שיהיה החושן מופרד ומנותק מהאפוד, ולכן מחוייב להיות תמיד מהודק ומחובר לאפוד ע"י השרשרות העליונות.

אך ביראים לא משמע כן, היראים בסי' שיז באר: 'פי' כשכהן גדול לבוש בהן אסור להזיח החושן מעל האפוד, אבל בשאינו לבוש בהם אינו מדבר, שהרי בטבעות התחתונות של החושן המרוכסות בפתיל תכלת של טבעות הכתפות אשר ממעל לחשב האפוד הכתוב מדבר. ובשעה שאינו לבוש בהן היו הטבעות מוזחות ועומדות, שאי אפשר לו ללובשם בעודם מחוברות'.

משמע מדבריו, שהאיסור נאמר על הכהן בעת שלובש את החושן. והוכיח מכך שהיה הכהן מוכרח לפתוח את הפתיל התחתון בכדי ללבושו. שמענו מכך, שהבין שגדר לא יזח מיירי מהפתיל התחתון שלא יסור מהאפוד, ומשום שכורח הציאות היה שפתחו ללבושו הכריח כי האיסור נאמר בעת הליבישה ולא איסור על ההפצא, הבגד כשלעצמו.

כן נראה שסבר החינוך במצוה ק': 'המפרק חבורן בשעת עבודה לוקה מלאו זה'. הנה לא תלה זאת בבגד, ואף לא בלובש, אלא בשעת עבודה. כלומר אולי מדיני העבודה נאמר האיסור ולא מדיני הבגדים.

וכבר הק' המנחת חינוך שם מדברי הגמ' במכות בדף כא: המונה אפשרות לעבור על שמונה איסורים בו זמנית, ומצאה אופן שכהן נמצא בבית קברות וחורש בכלאי הכרם בשביעית ביו"ט בשור וחמור המוקדשין, ושואלת הגמ' מדוע לא מונה גם את הלאו שלנו: 'ולחשוב נמי המזיח החושן מעל האפוד והמסיר בדי ארון, ואזהרתיה מהכא (ולא) [לא] יסורו ולא יזח החושן'. והרי לא איירי בשעת עבודה. נראה מגמ' זו שיש כאן קפיידא על הבגד ועצם הלבוש, ולא על דיני עבודת היום בחושן מופרד.

אומנם אפשר לומר בחינוך, שלא התכוון לעבודת כהן בפועל במקדש, אלא ללבישת הכהן את החושן, שהרי איתא ברמב"ם בהלכות כלי המקדש פ"ה ה"ז שהכהן היה לובש במהלך כל היום את בגדיו ונמצא במקדש, ועצם המצאותו שם זהו מעין תוכן המקדש וכעבודה: 'ובית יהיה לו מוכן במקדש והוא הנקרא לשכת כ"ג, ותפארתו וכבודו שיהיה יושב במקדש כל היום, ולא יצא אלא לביתו בלבד בלילה

או שעה או שתיים ביום, ויהיה ביתו בירושלים ואינו זז משם'. ואולי לכן עצם לבישתו את החושן נחשבת עבודה.

הריטב"א במכות בדף כב. באר שכל רגע שהכהן לבוש בחושן והוא מופרד, הוא עובר: 'וכגון שהיה לובש את החשן וחורש בו וכל שעה עובר משום לא יזח'.

רמב"ם בהלכות כלי המקדש פ"ט ה"י כתב: 'וכל המזיח חושן מעל האפוד ומפרק חיבורן דרך קלקול לוקה'. לא פרט הרמב"ם שדווקא בזמן עבודה, ולא אכפת לרמב"ם שיהא החושן מופרד כשלעצמו, עיקר קפידת הכתוב שיפריד דרך השחתה. משמע שזהו דין בבגד כשלעצמו, ולא בעת הלבישה. כן יש לדייק בדברי רש"י שבאר שלא יזח שאסור לנתק את החושן.

אומנם הרמב"ם בהל' כלי המקדש פ"ב ה"ג לא הזכיר לגבי הסרת בדי הארון שנאסר רק דרך השחתה, הגם שהאיסורים נאמרו בצוותא. מסתבר שכל איסור עם המאפיינים הייחודיים לו. כלומר, גבי בדי הארון - עיקר קפידת הכתוב שיהיו הבדים שם, ואף שלא בדרך השחתה נאסר להוציאם. אך בחושן עיקר הקפידא שיהיה החושן מהודק שם, ורק אם מסיר דרך השחתה נאסר, ולא כשמסיר על מנת להדקו היטיב.

יש לציין, שבעת שנדרו הכניסו כל בגד לנרתיקו, הוי אומר שהחושן היה מופרד. אבל כיון שאין זה עת עבודה כלל, היה מותר להפריד. כי כך נושאים את הבגדים. שהרי אף היו עושים מבלאי מכנסי הכהנים ומהמייניהן הכינו פתילין לאבוקות המקדש, אף שאסור לקרוע אותם, כיון שבלו פקע האיסור מהן. ה"ה הכא, שכיון שיש להעביר הבגדים מקום, זו היתה דרך נשיאתם, ולא נאמר הבאי שעתא חיוב להשאירם מחוברים, וניתקו שלא בדרך השחתה.

ושמא י"ל ששני איסורים וגדרי לא יזח נאמרו הכא, בבגד ובעת הלבישה.

החינוך שם במצוה ק הבין שנאסר שהחושן ינוע ויוסט, הרי שהציוי הוא שהחושן יהא מהודק על האפוד ועל הלוּבש: 'ובאמת כי מנוי הענין הוא שלא יהיה החושן נע ונד על לוח לבו, אלא יעמוד שם קבוע כמין חומר'. וציוי זה נאמר על הלוּבשו בדווקא. וביחס לבגד, היה חיבור של החושן לאפוד בשרשרות למעלה קבוע תמיד, ולדברי רש"י והרמב"ם אסור לנתקו דרך השחתה. כלומר, אולי הציוי שיהא החושן מהודק לאפוד ולא ינוע ממנו, ואף שבעת שמסיר אותו נדרש הכהן לפתוח את הפתיל המחבר, ובצד זה אינו ממש מהודק, אך האיסור הוא לנתק את השרשרות

המחברות מלמעלה. הוי אומר, שישנו איסור לנתק ולהפריד את החושן מהאפוד, וזהו גדר בחפצא ובבגד כשלעצמו, וחיוב נוסף להדק את החושן בעת הליבישה ולא יזח וינזע בעת שלובשו.

לדברינו שפיר מובן מדוע נשנה האיסור גם בפרשת פקודי בעת ציווי על הכנת הבגדים, כי איסור לנתק את החושן הוא גם ציווי על החפצא.